

Konu 10
ÜRETİMİN GÖRÜNÜMLERİ

Ertuğrul Murat ÖZGÜR
Ankara Üniversitesi
Coğrafya Bölümü
ozgur@ankara.edu.tr

- Kentsel ekonomik faaliyetler, en temel düzeyde iki gruba ayrılabilir:

1) Temel ekonomik faaliyetler (*Basic activities*):

- Kentte üretilen mal ve hizmetleri kent dışına satmak suretiyle kentte oturanlar için **gelir sağlayan** ve **ekonomik gelişmenin motoru** olan faaliyetlerdir.
- Son birkaç on yıla kadar imalat işleri temel kentsel faaliyet olarak kabul ediliyordu. Bugün ileri üretici hizmetleri ve turizme dayalı işler de temel kentsel faaliyetlerin önemli bir parçası olarak görülmektedir.

2) Temel olmayan ekonomik faaliyetler (*Nonbasic activities*):

- Kent dışından kente gelir sağlamaktan ziyade, var olan **gelirin kent içinde dolaşımını sağlayan** faaliyetlerdir.
- Geleneksel olarak kent halkının perakende alış-verişi ve çeşitli tüketim hizmetleriyle ilişkilidir.
- Bu ikili yapı, kent ekonomisini anlamamıza olanak sağlamaktadır:

- **TA = BA + NBA**

TA = Toplam ekonomik faaliyet

BA = Temel ekonomik faaliyet

NBA = Temel olmayan ekonomik faaliyet

- Temel ekonomik faaliyetler olmaksızın bir kent kazanç sağlayamaz ve kentte oturanlar, temel sektörde çalışanların kazandığı gelire bağımlıdır.
- Temel ekonomik faaliyetler, kentte çarpan etkisi yaratır ve yeni iş alanlarının doğmasına neden olmaktadır.
- Temel faaliyetlerde yaratılan her bir iş, kentte çalışanların barınma, ulaşım, beslenme, sağlık, eğitim, giyim gibi çeşitli gereksinimleri için yeni iş alanları yaratabilir; mevcut işyerlerinin ve çalışanların sayısını artırabilir.

- Çarpan (çoğaltan) etkisi, temel sektördeki kapasiteyi arttırmak veya yeni tesis kurmak suretiyle yaratılan bir işin toplam etkisinin bir işten çok daha fazla olmasına denilmektedir.
- Çarpan etkisi yoksa; yerel kentsel ekonomiye eklenen her bir iş, kente ancak kendisi kadar iş kazandıracaktır ($m = 1$ olacaktır)

$$TA = m \times BA$$

TA = Toplam ekonomik faaliyet

BA = Temel ekonomik faaliyet

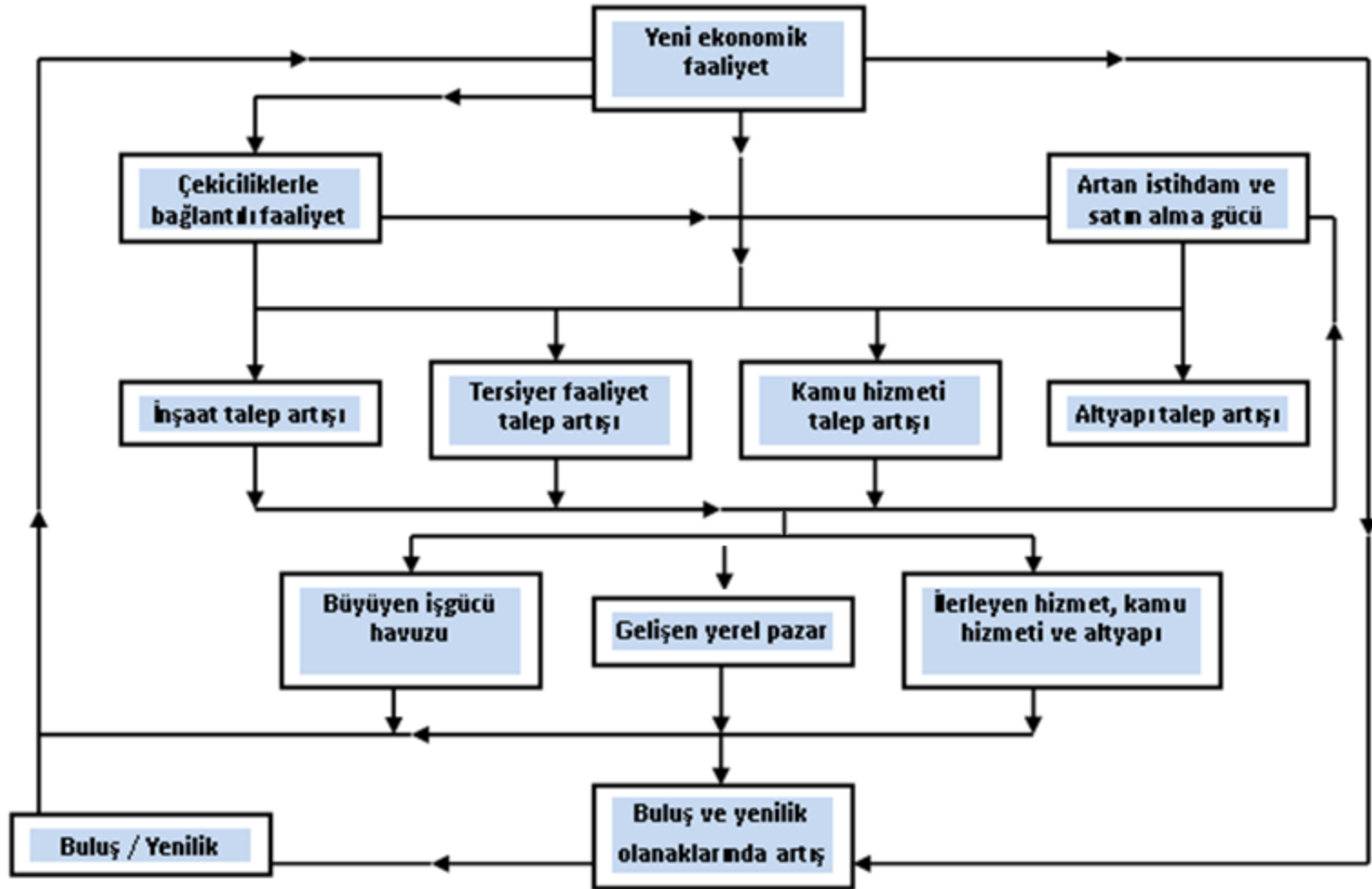
m = Çarpan veya çoğaltan

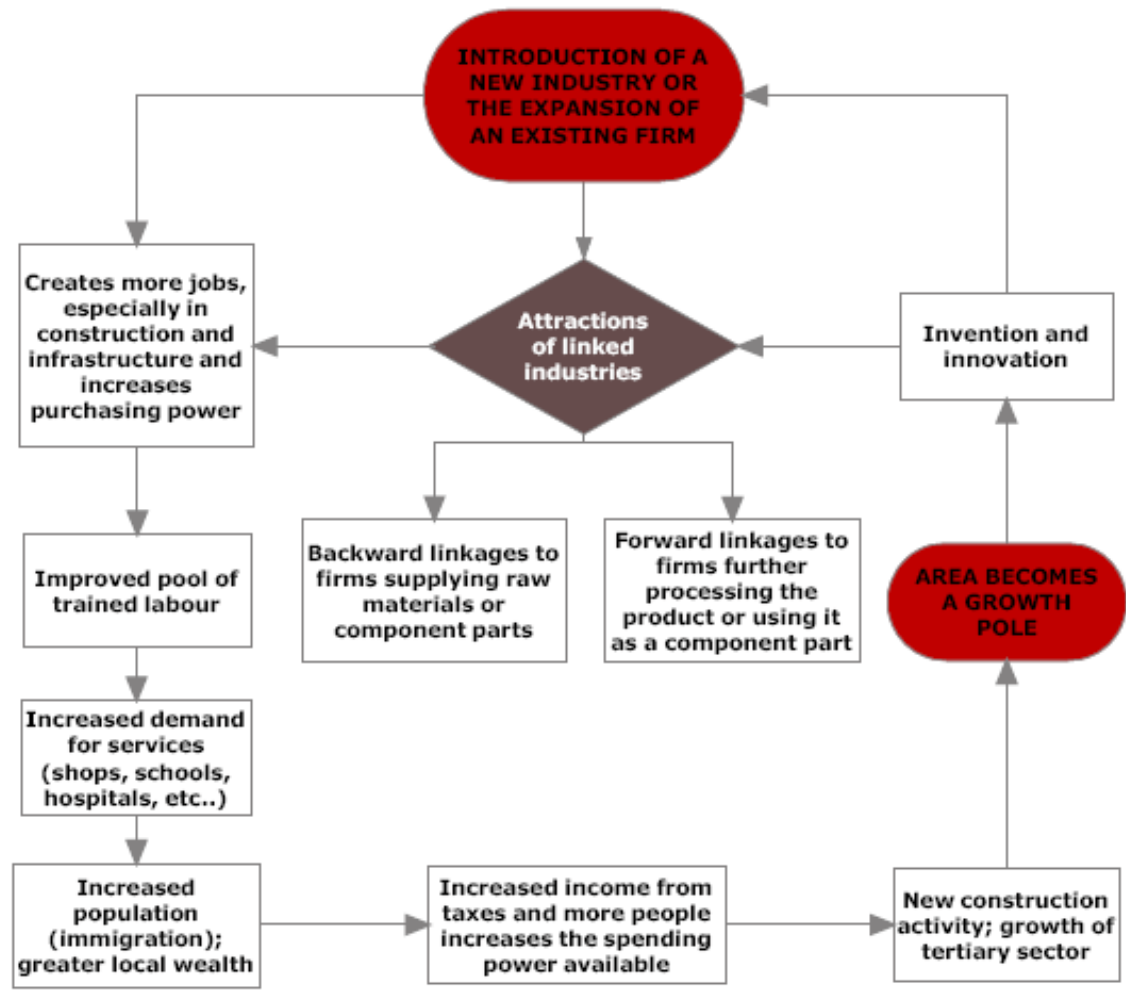

- Çarpan etkisi, **döngüsel ve birikimli nedensellik** olarak adlandırılan teoride önemli bir rol oynamaktadır.
- **Birincil çarpanlar**, temel bir faaliyet ile iş yapabilecekleri diğer yerel işletmeler arasındaki **doğrudan ekonomik bağlantılar**ı tanımlamaktadır. Bunlar iki türdür. Geri bağlantılar ve ileri bağlantılar.
- **Geri bağlantılar**, bir şirket ve kendi üretim sürecinde kullandığı materyalleri veya hizmeti sağlayan (hammadde veya ekipman onarımı gibi) diğer şirketler arasındakilerdir.
- **İleri bağlantılar**, bir şirketin mallarını veya hizmetlerini diğer yerel işletmelere satmasıyla ilgili bağlantılardır.
- Birincil çarpanlar, bir şirket ile aynı kentteki diğer şirketler arasındaki doğrudan bağlantılar sayesinde kentte istihdamı artırmaktadır.
- **İkincil çarpanlar**, temel sektörde istihdam edilen işçilerin harcadığı paranın, yerel kent ekonomisi içinde, birkaç kez ve birden fazla amaç için dolaşması ve temel olmayan faaliyetlerde çalışanların istihdamını desteklemesiyle dolaylı olarak ortaya çıkmaktadır.
- Kent nüfusu ve kentte harcanan para miktarı arttıkça, orada sunulan mal ve hizmetin niteliği de artmaktadır.
- Bir alanın nüfusu ile oradaki mal ve hizmet türü arasındaki bu ilişki, **eşik** kavramıyla ifade edilir.

- **Birikimli Nedensellik Teorisi**, temel bir faaliyet ile diğer yerel işler arasındaki doğrudan ekonomik bağlantıları anlatmaktadır.
- Yerel bir kentsel ekonomide, gelir getiren ve iş yaratan ekonomik faaliyetler, gelişmeyi (kalkınmayı) desteklemektedir.
- Ekonomik gelişme süreci, döngüsel ve birikimli olduğundan bu kendini besleyen bir süreçtir.
- Temel bir ekonomik faaliyetle, istihdamda ve satın alma gücünde artış sağlanmakta; kente yeni faaliyetlerin çekilmesi mümkün olmakta ve kent içinde mal ve hizmet talebinde bütünüyle artış yaratmaktadır.
- Birikimli gelişme süreci, işgücü havuzunun büyümesine, yerel pazarın gelişmesine, altyapı ve kamu hizmetlerinin ilerlemesine yol açmaktadır.
- İlerleme, buluş ve yenilik kapasitesinin artışına; yeni ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkışına neden olmaktadır.
- Süreç tersine işlediğinde ise; ekonomik olarak kırılgan küçük yerleşmelerde, temel bir faaliyet alanının kapanmasına ve kentteki diğer sektörlerin bundan olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır.

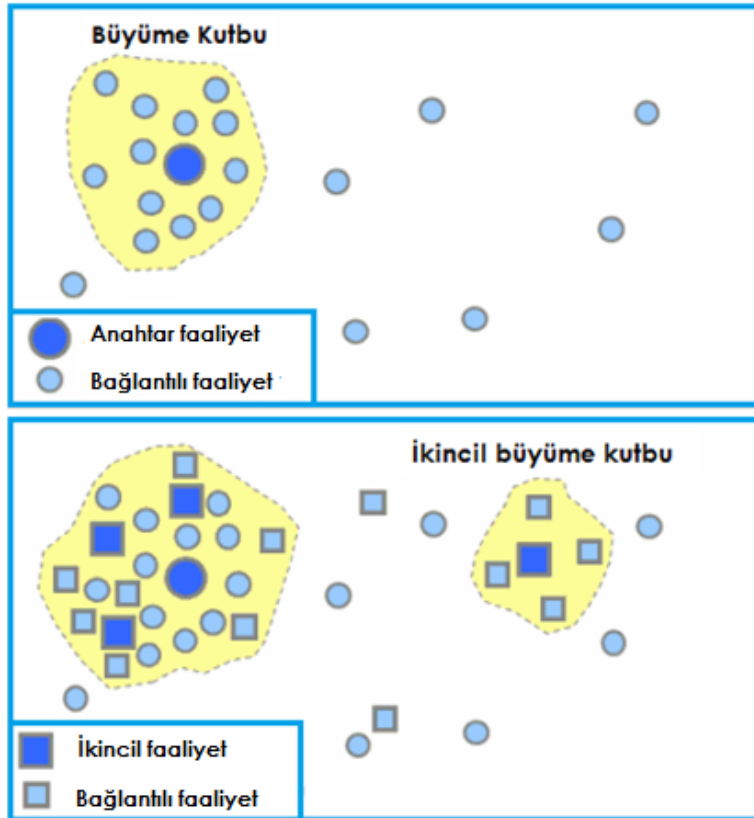

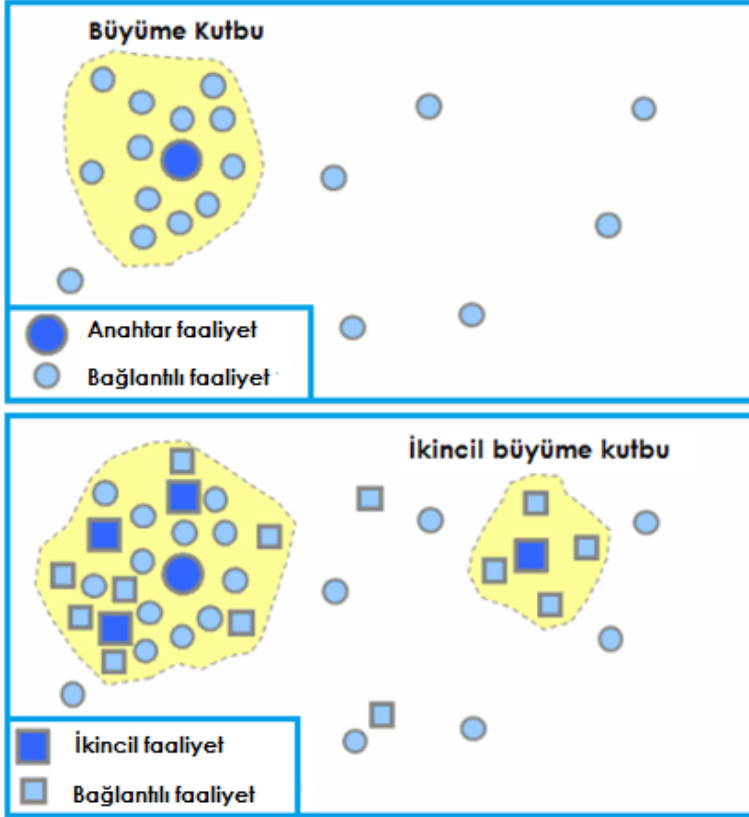

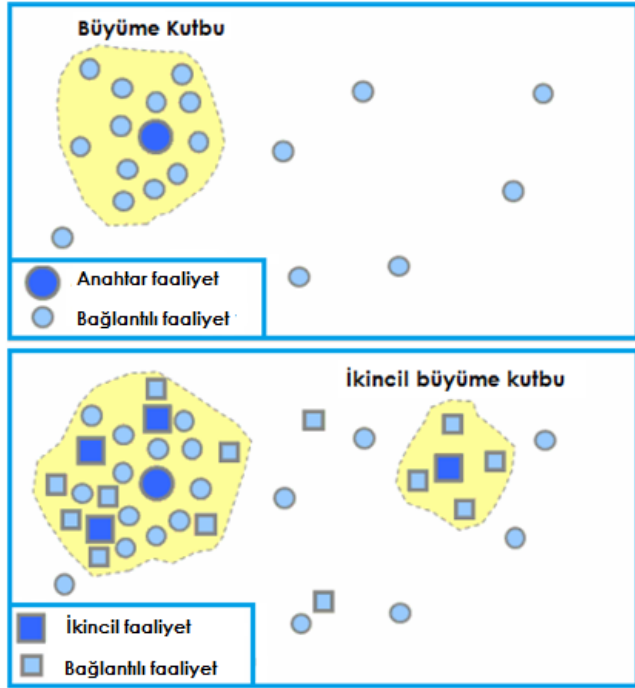
- Kentsel alanlar ve kent büyümesiyle bağlantılı olarak endüstriyel üretim ve lokasyonlarına ilişkin iki modelden söz edilebilir: **Büyüme kutbu modeli ve Stanback modeli.**
- **Büyüme Kutbu Teorisi:**
- Bir grup kentsel alan arasında, zaman içinde sanayi lokasyonundaki değişimleri göstermeye yardımcı olmaktadır.
- Büyüme kutbu modelinin ana bileşenleri (*imalat faaliyetinin lokasyonu ve verimliliği*), doğası gereği eşit değildir ve önemli bir merkez ile çok sayıda küçük merkezi içermektedir.
- Önemli merkez, yüksek faaliyet verimliliği düzeyine sahip ve en hızlı nüfus artışını yaşayacak olan büyüme kutbudur.
- Büyüme kutbu dışındaki yerler, yavaş büyüyen kentsel alanlar ve kırsal bölgeleri içeren çevredir.

- Yeni ve büyüyen sanayi işletmeleri, zamanla nüfus artışına ve ekonomik refaha yol açan büyüme kutbu tarafından çekilmektedir.
- Anahtar sanayi ve bağlantılı sanayiler, çekim merkezi olan büyüme kutbunun şekillenmesine yardımcı olur.

- Geçen zamanla ikincil sanayiler de kutupta toplanmakta, hatta kutbun etkisiyle bölgede başka büyüme kutupları da gelişebilir.
- Çevredeki sanayi tesisleri, önemli kentsel alanda üretilmiş malların satışı için merkezler olarak mal ve hizmetlerin satın alınması sayesinde büyüme kutbundaki firmalara bağlı olabilir.
- Büyüme merkezi ile çevresi arasındaki bu tür bir bağlantı, **damlama süreçleri** (*trickle-down processes*) olarak bilinir ve bölgesel kentsel sanayi gelişimi için olumlu bir unsurdur.

- Büyüme kutbu oluşumunun olumsuz unsurları da olabilir.
- Bunlar **kutuplaşma süreçleri** (*polarization processes*) olarak bilinir ve coğrafi olarak eşitsiz gelişmenin zararlı etkilerini içerir.
- Büyüme kutbundaki sanayi firmaları daha etkili, düşük maliyetli ve yüksek teknolojili olduklarından çevredeki küçük sanayi tesisleri, onlarla rekabet etmekte zorlanır.
- Çevre bölgelerden kentsel büyüme kutbuna emek (özellikle nitelikli işgücü) göçü gerçekleşir.
- Çevreden, büyük kentsel merkeze doğru daha fazla sermaye akışı olur. Bu nedenle çevrenin büyümesi gecikir.

- 20nci yüzyılın son çeyreğinden itibaren gelişmiş ekonomilerde imalattaki iş kayıpları ve profesyonel hizmetlerdeki iş artışlarıyla örtüşen imalattaki radikal düşüş, bu modelle açıklanmaya çalışılmıştır.
- Şirket karargâhlarının ve üretici hizmetlerin toplandığı kentsel alanlarla imalat faaliyetlerinde daha fazla uzmanlaşmış kentsel merkezler arasındaki artan bir kutuplaşmayla yeni bir metropoliten sistem ortaya çıkmıştır.
- Stanback modeli, iki temel ilke ileri sürer:
  - 1) Sanayi üretiminde aşırı uzmanlaşmış kentler, dünyadaki yeni hizmet ekonomisine yavaş ve zor uyum sağlar.
  - 2) Büyük şirketler çok sayıda ileri üretici hizmetlerine gereksinim duyar.

- ABD metropoliten kent ekonomilerinde iş yaratan bir sektör olarak sanayideki düşüş, genelde metropoliten alanlar için önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır.
- Stanback (2002) bu bağlamda 5 temel fikir ileri sürer:
  - 1) İş yaratma açısından **hizmet sektörlerinin öneminde artış**
  - 2) Metropoliten olmayan ekonomilerin aksine **metropoliten ekonomilerin baskın rolü**
  - 3) İmalat, finans, sağlık hizmetleri ve turizm gibi ekonomik sektörlerde **metropoliten alanlarda sektörel uzmanlaşma**
  - 4) Metropoliten alanlar arasında, **istihdam, kâr ve gelirdeki artış paternlerinde büyük farklar**
  - 5) Metropoliten alan içinde bir araya gelen talebin kaynağı olarak **rant gelirlerinin öneminde artış**

- Gelişmiş ülkelerin kentlerinde imalat faaliyetleri, iş yaratan bir sektör olmaktan çıkarken; kâr payları, faiz, kira ödemeleri ve sosyal sigorta, yaşlı bakımı ve sağlık sigortası gibi para transferlerini içeren yatırım gelirleri işgücü talebi ve dolayısıyla yeni işler yaratmaktadır.
- Gelişmekte olan ülkelerdeyse gelişmiş ülkelere sanayinin desantralizasyonu sayesinde imalat, istihdam alanı olarak gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır.

Charlotte, North Carolina

Youngstown, Ohio

- ABD’de sanayi kuşağının (şimdi *Pas Kuşağı*) merkezindeki Youngstone kenti, imalat işlerini kaybetmiş ve ileri üretici hizmetleri alanında yeteri kadar başarılı olamamıştır.
- Oysa Charlotte kenti, ABD’nin en hızlı büyüyen kentleri arasında yer almaktadır. Pek çok bankanın merkezine ve üretici hizmetlerinde iş çeşitliliğine sahiptir.

ABD'de Sektörlere Arasında İstihdam Değişim Yüzdesi, 1960-1997

Sektörler	1960		1997
Madencilik	1.31		0.48
İnşaat	5.32		4.63
İmalat 	30.97		15.21
Ulaşım, İletişim, Yardımcı Hizmetler	7.38		5.21
Toptan Ticaret	5.54		5.42
Perakende Ticaret	15.46		17.94
Finans, Sigortacılık, Emlak	4.92		5.78
Hizmetler 	13.69		29.37
Yönetim			
Federal	4.19		2.20
Yerel	11.21		13.75
TOPLAM	100.00		100.00

- ABD'de Cleveland ve Phoenix istihdam yapısı farkları bakımından zıt kentlere örnek oluşturmaktadır.
- Birincisi yeni hizmet ekonomisine geçişte zorlanan bir sanayi kenti, ikincisi ileri hizmet ekonomisine kolay geçiş yapmış bir hizmet kentidir.

Sektörler	Cleveland	Phoenix
İmalat	49.4	17.8
Hizmetler	17.1	29.7
Finans, Sigortacılık, Emlak	5.7	12.6
İnşaat	4.5	10.2
Toptan Ticaret	11.4	17.8
Ulaşım, İletişim, Yardımcı Hizmetler	3.3	3.4
Perakende Ticaret	8.6	8.5
TOPLAM	100.0	100.0

- Belirli metropoliten alanlar, özellikle yüksek eğitilmiş yetenekli insanları kendine çekmektedir.
- Bu kentsel alanların yaşamı kolaylaştıran **yüksek yaşam kalitesi ile yüksek ücret sayesinde yetenekli insanların bir lokasyona çekilmesi arasında bir ilişki vardır.**
- Hem piyasa (ekonomik) hem de piyasa dışı (yaşam kalitesi) güçler, bu kentlerde bir arada çalışmaktadır.
- Florida'nın (2005) araştırması, bir milyon insana düşen yazılım çalışanı sayısı endeksiyle yetenekli kişilerin ABD kentlerindeki dağılımına ilişkin bir görünüm sunmaktadır.
- Bu endekste San Jose (Silikon Vadisi) ve Washington DC 'nin sıralamadaki lider konumları ile ileri hizmet ekonomilerinde lider olan kentlerin listesi birbirine çok benzemektedir.
- En eğitilmiş nüfus %42 ile Washington DC de bulunmaktadır. Atlanta, Austin, Boston, San Francisco ve Seattle %30'dan fazla lisans ve lisansüstü derecesine sahip nüfusa sahip kentlerdir.

Top 10 U.S. Cities For Private Tech Companies Acquired In 2012

(Ranked by total number of U.S. private tech companies acquired from each metro area)

Source: PrivCo Private Tech Company M&A Report For 2012

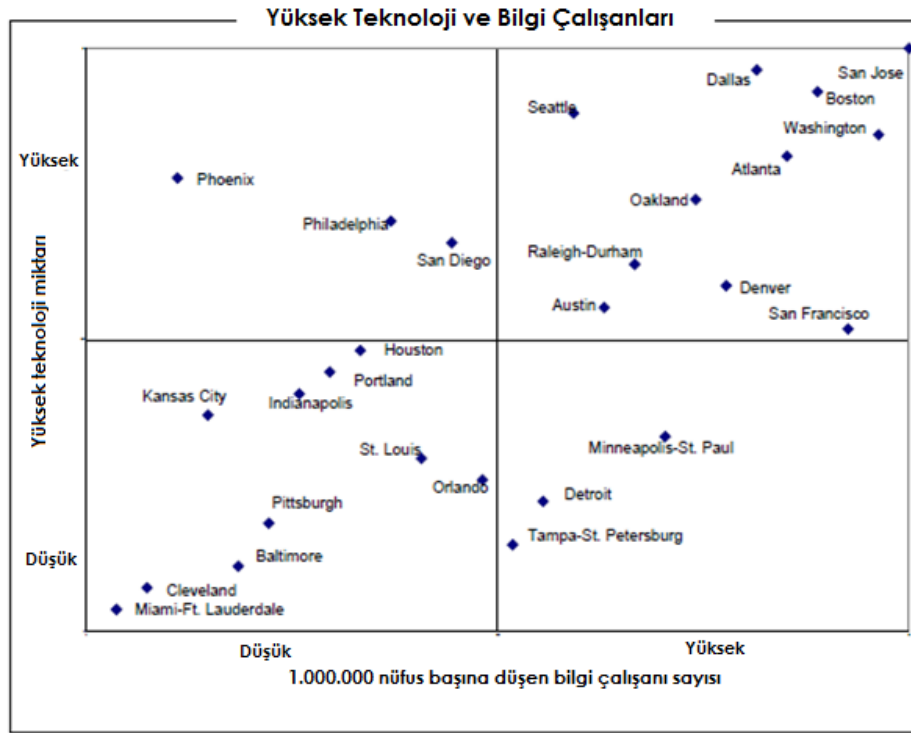
Sıra	Metropolitan Alanlar (A.B.D.)	Yazılım Çalışmanları (milyon kişiye düşen)
1	San Jose, CA	24.348
2	Washington DC	22.562
3	San Fransisco, CA	17.633
4	Boston, MA	16.871
5	Atlanta, GA	11.633
6	Dallas-Fort Worth, TX	11.345
7	Denver, CO	11.258
8	Oakland, CA	9.700
9	Minneapolis, MN	9.408
10	Raleigh-Durham, NC	9.309
11	Austin, TX	9.157
12	Seattle, WA	8.366

INNOVATION MARKS THE SPOT

Total utility patents granted between 2000 and 2011

Kaynak: <https://www.inc.com/magazine/201404/lydia-belanger/the-most-innovative-cities.html>

Source: <http://www.milken-inst.org> and County Business Patterns

En Fazla Patent Alan Kentler

- İstanbul
- Ankara
- İzmir
- Bursa
- Manisa
- Kocaeli
- Konya
- Adana
- Gaziantep
- Denizli

- Diyarbakır, Kastamonu, Muş ve Yozgat'ın da bulunduğu 23 kent, 1995-2011 arasında hiç patent alamadı.

- Beşeri sermaye, patent faaliyetlerinde de kendini gösterir.
- Yenilikçi buluş kapasitesi, beşeri sermayenin güçlü olduğu yerlerde artar.
- Patent faaliyetlerinin lokasyonu, son 25-30 yıldan beri, ABD'de nüfus artışı, gelir ve teknolojik altyapıyla ilişkili olarak yeni ekonominin gelişme alanlarına kaymıştır.

- Kasım 2019 itibariyle; toplam 85 adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi kurulmuştur
- Ankara'da 10
- İstanbul'da 11
- Kocaeli'nde 5
- İzmir'de 4,
- Konya'da, Gaziantep'te, Antalya'da, Mersin'de ve Hatay'da ikişer adet
- ve Kayseri, Trabzon, Adana, Erzurum, Isparta, Eskişehir-(Bilecik), Bursa, Denizli, Edirne, Elazığ, Sivas, Diyarbakır, Tokat, Sakarya, Bolu, Kütahya, Samsun, Malatya, Urfa, Düzce, Çanakkale, Kahramanmaraş, Tekirdağ, Van, Çorum, Manisa, Niğde, Burdur, Yozgat, Kırıkkale, Balıkesir, Karaman, Muğla, Afyonkarahisar-(Uşak), Aydın, Batman, Osmaniye, Zonguldak, Karabük, Nevşehir, Çankırı, Kastamonu, Kırklareli, Giresun ve Rize'de 1'er adet.
- 85 Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nden 66'sı faaliyetine devam etmekte, 19'unun ise altyapı çalışmalarının devam etmesi sebebiyle hali hazırda faaliyete geçmemiştir.

66 Faaliyete Geçen Bölge Sayısı

19 Yapılaşma Sürecinde Olan Bölge Sayısı

TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ (Faaliyette Olan Bölgeler)

Sıra No	Bölge Adı	Üniversite	Bulunduğu İl	Kuruluş Yılı
1	ODTÜ Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Ortadoğu Teknik Üniversitesi	ANKARA	2001
2	TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Teknoparkı	TUBİTAK-TTGV	KOCAELİ	2001
3	Ankara Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Bilkent Üniversitesi	ANKARA	2002
4	İzmir Teknoloji Geliştirme Bölgesi	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	İZMİR	2002
5	GOSB Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Sabancı Üniversitesi	KOCAELİ	2002
6	Hacettepe Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Hacettepe Üniversitesi	ANKARA	2003
7	İTÜ Arı Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi	İstanbul Teknik Üniversitesi	İSTANBUL	2003
8	Eskişehir Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Anadolu Üniversitesi	ESKİŞEHİR	2003
9	Selçuk Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Selçuk Üniversitesi	KONYA	2003
10	Kocaeli Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Kocaeli Üniversitesi	KOCAELİ	2003
11	Yıldız Teknik Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Yıldız Teknik Üniversitesi	İSTANBUL	2003
12	İstanbul Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	İstanbul Üniversitesi	İSTANBUL	2003
13	Batı Akdeniz Teknokenti Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Akdeniz Üniversitesi	ANTALYA	2004
14	Erciyes Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Erciyes Üniversitesi	KAYSERİ	2004
15	Trabzon Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Karadeniz Teknik Üniversitesi	TRABZON	2004
16	Çukurova Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Çukurova Üniversitesi	ADANA	2004
17	Mersin Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Mersin Üniversitesi	MERSİN	2005
18	Göller Bölgesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Süleyman Demirel Üniversitesi	ISPARTA	2005
19	Ulutek Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Uludağ Üniversitesi	BURSA	2005
20	Erzurum Ata Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Atatürk Üniversitesi	ERZURUM	2005
21	Gaziantep Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Gaziantep Üniversitesi	GAZİANTEP	2006
22	Ankara Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Ankara Üniversitesi	ANKARA	2006

TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ

Toplam Firma Sayısı	5.472
Yabancı/Yabancı ortaklı Firma Sayısı (Mevcut)	308
Akademisyen Ortaklı Firma Sayısı	1.154
Toplam Personel Sayısı	56.599
Ar-Ge	46.045
Tasarım	754
Destek	3.584
Kapsam Dışı	6.216
Proje Sayısı (Devam Eden)	9.577
Proje Sayısı (Tamamlanan)	33.921
Toplam Satış (TL)	84,1 Milyar
Toplam İhracat (USD)	4,4 Milyar

Kaynak: <https://atgm.sanayi.gov.tr/Handlers/DokumanGetHandler.ashx?dokumanId=5b78877f-661a-4d1a-89e3-4847f43a7ba2>

- Kentsel ve metropoliten alanların içinde, imalat lokasyonu ve üretiminde meydana gelen değişiklikleri anlamak, kentsel alan kullanımını açısından önemlidir.
- Bunun için iki kavramsal model bize yardımcı olabilir: **Wheeler-Park Modeli ve Üretim Döngüsü Modeli.**
- **Wheeler-Park Modeli**, kent merkezi ile yöre kentler arasındaki fark ve benzerliklere odaklanmaktadır.
- Model, gelişmiş dünya metropollerinde 1985'den beri imalat lokasyonundaki değişiklikleri ortaya koyan beş evreyi içermektedir:

- 1) **Merkezileşme başlangıcı**
- 2) **Kent merkezinde toplanma**
- 3) **Kesintisiz gelişme**
- 4) **Yöre kentleşme-Merkezden uzaklaşma**
- 5) **Yöre kent egemenliği**

1. Merkezileşme başlangıcı (1850-1880)

- İmalat faaliyetleri MİA ve çevresinde yer alır.
- Üreticiler, demiryolu hatları ve ticari faaliyetin odağında olma nedeniyle bu lokasyonları seçmiştir.
- Burası emek piyasasına kolay erişilebilen bir lokasyondur.

2. Kent merkezinde toplanma (1880-1920)

- Demiryolları altın çağını yaşamaktadır, limanlar ve kanallar lokasyon seçiminde önemlidir.
- Demir yolu hatları boyunca imalat tesisleri MİA, hatta kent dışına doğru yer seçimi yapmaktadır.

3. Kesintisiz gelişme (1920-1960)

- Kent merkezinde imalatın toplanması doruk noktasına ulaşmıştır.
- Karayolu kamyon taşımacılığı, demiryolu taşımacılığının yerini almaya başlamıştır.
- Sanayi merkezleri iç kısımlara yayılmıştır.

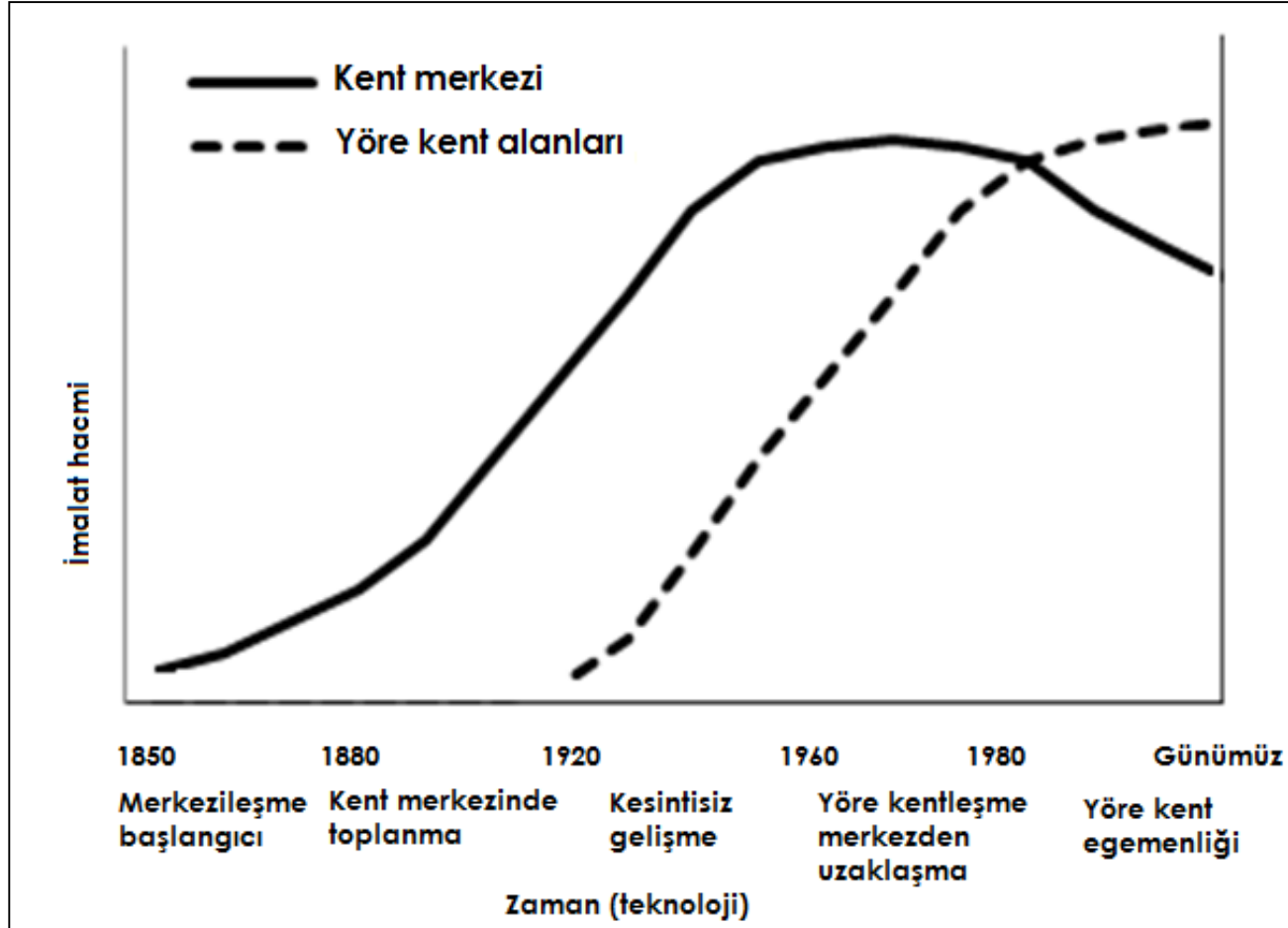
4. Yöre kentleşme-Merkezden uzaklaşma (1960-1980)

- İmalat faaliyetlerinin sıkışık, eskimiş kent merkezinden uzaklaştığı, açık alanlı yöre kentlerde geliştiği evredir.
- Kent merkezinde kapanan ve dışarıya taşınan sanayi tesislerinin yanında yeni açılan tesisler yöre kentleri tercih etmiştir.
- İşletmeler kamyon taşımacılığına bağlı hale gelmiştir.

5. Yöre kent egemenliği (1980 sonrası)

- Kent merkezindeki imalat hızla gerilemiş ve yöre kentler üstünlük kazanmıştır.
- Düşük maliyetli, boş araziler bu gelişmede etkili olmuştur.
- Nitelikli işgücüne erişilebilmektedir.

Wheeler-Park Modeli: Metropolitan Alanda İmalat Lokasyonu Değişikliği

- Kent içi imalat lokasyonunu anlamak üzere geliştirilmiş ikinci teorik yaklaşım, **ürün döngüsü modeli**dir. Model üç evreden oluşmaktadır:

- 1) **Başlangıç**
- 2) **Gelişme**
- 3) **Olgunluk**

- Her bir evre; sermaye, AR-GE, yönetim, vasıfsız işgücü ve kentleşme ekonomilerinin değerini içeren üretim maliyetlerinin bileşimidir.
- Her evre için üçlü bileşim, imalat firmalarının farklı lokasyon tercihlerini ortaya koyar.

Üretim maliyetleri	Ürün Döngüsü Evresi		
	Başlangıç	Gelişme	Olgunluk
Sermaye	3	1	1
Mühendislik/ Araştırma	1	2	3
Yönetim	2	1	3
Vasıfsız işgücü	3	2	1
Kentleşme ekonomileri	1	2	3

1. **Başlangıç evresinde yeni bir ürün geliştirilir ve değeri arttırılır.**
  - Yeni ürünlerin kârlılık başarısızlığı nedeniyle riskli bir evredir.
  - **Firma, maliyetini en aza indirmek için** ulaşım olanakları, su ve kanalizasyon hizmetleri gibi işgücüne ve iş hizmetlerine erişimi içeren kentsel altyapıya, **kentleşme ekonomilerine güvenir.**
  - **Maliyetler, ürünün yaratılması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için araştırma ve mühendislik faaliyetlerine bağlıdır.**
  - Geçmişte başlangıç evresinde firmalar lokasyon olarak kent merkezini bu yüzden tercih ediyordu. Bugün bu işlev, yöre kent ve çevresi tarafından sağlanıyor.

Üretim maliyetleri	Ürün Döngüsü Evresi		
	Başlangıç	Gelişme	Olgunluk
Sermaye	3	1	1
Mühendislik/ Araştırma	1	2	3
Yönetim	2	1	3
Vasıfsız işgücü	3	2	1
Kentleşme ekonomileri	1	2	3

2. Gelişme evresinde başlangıç evresinin kârları ve başarıları nedeniyle ürün talebi artar.

- Firma yüksek düzeyde kârlıdır.
- Yöre kentlerde az masraflı bir üretim lokasyonu bulunduğu için kentleşme ekonomilerinin önemi azalır.
- Ürün talebi nedeniyle yeni ve geniş üretim tesisine ihtiyaç duyulur.
- Fabrikanın genişletilmesi, yeni mekân eklenmesi, malzeme ve ürünün taşınması zorunluluklar arasına girer.
- **Sermayenin ve hızlı büyümenin yönetilmesi için yönetim maliyetlerinin önemi artar.**

Üretim maliyetleri	Ürün Döngüsü Evresi		
	Başlangıç	Gelişme	Olgunluk
Sermaye	3	1	1
Mühendislik/ Araştırma	1	2	3
Yönetim	2	1	3
Vasıfsız işgücü	3	2	1
Kentleşme ekonomileri	1	2	3

- 3. Olgunluk evresinde, aynı ürün başka firmalar tarafından da üretildiği için rekabet artar. Üretim maliyetleri yeniden değişmiştir.**
- Firma büyük kârlar biriktirmek yerine, normal kârla çalışmayı tercih eder.
  - Ürün standartlaştığı için vasıfsız işçiler üretim sürecini yürütür.
  - Yönetim faaliyetlerinin nispi önemi azalır.
  - İmalat için kentsel bir lokasyon gerekliliği ortadan kalkar.
  - Sanayi üretim tesisleri, kırsal alanlara yayılmış, hatta yakın zamanlarda ülke dışındaki lokasyonlara taşınmıştır.
  - **Sermaye, işletmenin devamlılığı; vasıfsız işgücü ise rekabet için gereklidir.**

Üretim maliyetleri	Ürün Döngüsü Evresi		
	Başlangıç	Gelişme	Olgunluk
Sermaye	3	1	1
Mühendislik/ Araştırma	1	2	3
Yönetim	2	1	3
Vasıfsız işgücü	3	2	1
Kentleşme ekonomileri	1	2	3

- 1970'lerden sonra gelişen politik ekonomi yaklaşımı, neoklasik ekonomik yaklaşımların tersine rasyonel karar vermeyi en önemli unsur olarak kabul etmez.
- Bu yaklaşıma göre kentler, büyük bir temel yapı, özellikle onların niteliğini ve rolünü belirleyen üretim yapısı içinde gömülüdür.
- Kentlerin çoğu, kapitalist bir üretim sistemi içinde yer alır.
- Üretim biçimi, ürün elde etmek için işgücü ve hammaddenin bir araya getirilmesi gibi temel ekonomik ilişkilerle üretimi mümkün kılan sosyal ilişkileri kapsar.

- Birincil sosyal ilişkiler, üretim araçlarının mülkiyetini ve kontrolünü, yani fabrikaları, makineleri ve şirketleri ilgilendirir.
- Burada çalışanlar ile üretim araçlarının sahipleri ya da kontrol edenler arasında bir çatışma (çoğu kere sınıf çatışması) doğar.
- Kapitalist birikim, sermaye sahiplerinin çalışanlardan artı değer üretme yeteneğine bağlıdır.

- İşçiler tarafından üretilen ürünlerin ekonomik değerinin, işçilere ödenen ücretlerin ekonomik maliyetini aşması gerekir.
- Bu nokta, bir çatışma alanıdır:
- Eğer işçilere ürettikleri ürünlerin değerini yansıtan ücretler ödenirse; sermaye sahipleri daha az kâr edecektir.
- Eğer işçilere üretilen ürünleri satın alabilmeleri için yeterli ücretler ödenmezse; bu durumda ürünler satılmayacak ve sermaye sahiplerinin kârlılığı düşecektir.
- **Çözüm: Ülke dışında üretim**

- David Harvey, kentsel coğrafyada politik ekonominin en önemli savunucularından biridir ve o, politik ekonomi yaklaşımının kentsel mekân ekonomisini anlamaya ilişkin olduğunu ileri sürer.
- **Harvey, sermaye dolaşımını teorisiyle kentsel mekân üzerinde kapitalist ekonomik sistemin etkilerini ortaya koymaya çalışır.**
- **Harvey göre; sermaye dolaşımını, yatırım gerçekleşmesinin en önemli yollarından biridir.**
- Üç tip dolaşımdan söz edilebilir: Birincil, ikincil ve üçüncül sermaye dolaşımı.

- 1. Birincil sermaye dolaşımı**, sanayi üretiminden kâr sağlamanın temel ekonomisini yansıtır.
  - Sanayiciler, daha fazla şeyler üretmek için yatırım yaptığında birincil sermaye dolaşımı ortaya çıkar.
  - Sanayicilerin ticarete konu olan malları üretmek için hammadde, işgücü ve üretim araçlarına (makine ve donanıma) sermaye yatırması gerekir.
  - Eğer üretilen malların değişim değeri, hammadde, emek ve üretim araçlarınının değişim değerinden büyükse; sanayiciler daha fazla kâr elde eder.

- 2. İkincil sermaye dolaşımı**, üretimle doğrudan ilişkili olmayan ancak zorunlu olan yatırımları içerir. Harvey bu yatırımları, üretim ve tüketimin doğrudan girdileri olarak değil; yardımcıları şeklinde tanımlar.
- Sabit sermaye yatırımları, üretimin yapılı (fiziksel) çevresini; paralel şekilde tüketim fonu yatırımlarını, tüketim için yapılı çevreyi şekillendirir.
  - Sabit sermayede yapılı çevreye, enerji tesisleri, ulaşım altyapısı örnek oluştururken; tüketim fonu yatırımları, konutlar, okullar, parklar ve yaya kaldırımları gibi unsurları içerir.
  - Kentsel yapılı çevrenin bazı unsurları (yollar, otoyollar gibi) hem çalışanların işe gidiş-gelişi, oyun, alış-veriş için hem de üreticilerin hammadde ve mamul maddelerini taşımak üzere kullanılır.

3. **Üçüncül sermaye dolaşımı**, kapitalist sistemin uzun vadeli ayakta kalabilmesi için gerekli olan yatırımları içerir.
  - **Teknoloji, bilim ve yönetsel yatırımlar.** Üçüncül sermaye dolaşımı, verimlilik artışına, yenilik ve buluş yapmaya, bilimsel ve teknik kapasite artışına yönelik yatırımlarından oluşur.
  - **Sosyal girdiler.** Eğitim, sağlık, refah, sosyal güvenlik alanlarındaki sosyal girdiler ve işgücü kalitesini artırmaya yönelik giderler üçüncül dolaşıma katılabilir.
  - Yönetimler ve kamu-özel sektör ortaklığı, bu yatırımları kolaylaştırma gereksinimi içindedir.

